

Židé a Řekové

Alexandr Makedonský (336 – 323 př.n.l.) x Dareios III. (336–330 př. n. l.)

Da 11: 3 Povstane však bohatýrský král (**Alexandr**), bude vládnout nad obrovskou říší a dělat, co se mu zlíbí. **4** Ale až bude pevně stát, bude jeho království rozlomeno, rozděleno podle čtyř nebeských větrů, avšak ne jeho potomkům; nebude to už říše, jaké vládl on, neboť jeho království bude rozvráceno a dostane se jiným, nikoli jim. **Dan. kniha byla sepsána ve 2. st. př. n.l. Vaticinium ex eventu - Označuje vložení proroctví do textu poté, co se autor o události dozvěděl. Proroctví je uvedeno v chronologickém pořadí textu před výskytem události.**

Řecká kultura

Rozdělení říše po Alexandrově smrti

Před smrtí Seleukovce Antiocha III. (222 – 187 př. n.l.), který získal Judeu, 198 př. n. l. v bitvě u Paneionu získal Judeu x Ptolemaios IV. bitva u Magnesie (189 př. n. l.) x Římané, Scipio Asiaticus vyhrál

HELLENISTIC WORLD c. 188 BCE

- Ptolemaic territory
- Independent Greek states
- Hellenized non-Greek kingdoms
- Independent territories
- Seleucid territory
- Antigonid territory
- City-states
- Cities

© Encyclopædia Britannica, Inc.

Židovští velekněží z rodu Sádokova

- Jéšua, syn Jósadaka, po obnovení chrámu. Současník Kýra Velikého (538-530 př. n. l.) a Daria I.(522-486 př. n. l.).
- Jójakím, syn Joshua, (Neh 12:10).
- Eljašíb, syn Jójakíma, (Neh 12:10). Uveden v době Nehemjáše v roce 444 př. n. l.
- Jójada, syn Eljašíba, (Neh 12:10), (Syn se oženil s dcerou Sanbalata Chorónského, proto byl Nehemjášem vyhnán z chrámu) (Neh 13:28)
- Jónatan , syn Jójady, (Neh 12:11).
- Jadúa, syn Jónatanův, (Neh 12:11) Současník Alexandra Velikého (vládl 336-323 př. n. l.).
- Onias I, syn Jadúy. Současník Areia I. ze Sparty, (vládl 309–265 př. n. l.)?
- Šimon I, syn Oniada.
- Eleazar, syn Oniáda a bratr Šimona I. Současník Ptolemaia II. (Vládl 283–246 př. n. l.)
- Menaše, syn Jadúy a, bratr Oniada I. a strýc Šimona I. a Eleazara.
- Onias II, syn Šimona I. Současník Ptolemaia III. (Vládl 246-221 př. n. l.)? Podporoval Seleukovce.
- Šimon II, syn Oniada II. Současník Ptolemaia IV (221–204 př. n. l.)?
- Onias III, syn Šimona II., zavražděný 170 př. n. l., proti helénizaci Judeje
- Onias IV, syn Onida III., Uprchl do Egypta a postavil si v Leontopoli svůj židovský chrám (uzavřen v letech 66-73 n. l.)
- Jáson, syn Šimona II., 175-172 př. n. l. (poslední z dynastie Sádokovců)
- Menelaos, 172-165 př. n. l.
- Juda Makabejský, syn Matatjášův, 165-162 př. n. l. (úřad zastával po vysvěcení chrámu)
- Alcimus, 162-159 př. n. l.

Danielovo „proroctví“- boje mezi Seleukovci a Ptolemaiovci

Ptolemies vs. Seleucids

"Kings of the South"

"Kings of the North"

Daniel Chapter 11

5	Ptolemy I Soter (323-285 BC)	5	Seleucus I Nicator (312-281) Antiochus I Soter (281-262)
6	Ptolemy II Philadelphus (285-246)	6	Antiochus II Theos (262-246)
7-8	Ptolemy III Euergetes (246-221)	7-9	Seleucus II Callinicus (246-227)
		10	Seleucus III Soter (227-223)
11-12	Ptolemy IV Philopater (221-204)	10-19	Antiochus III the Great (223-187)
17	Ptolemy V Epiphanes (204-181)	20	Seleucus IV Philopater (187-176)
25	Ptolemy VI Philometer (181-145)	21-35	Antiochus IV Epiphanes (175-163)

- Daniel 11, 20 Na jeho místo (**Antiocha III.**) povstane někdo (**syn Seleukos IV. Filopatór**), kdo dá projít výběrčímu vznešeným královstvím (**Héliodórovi zázrak zabránil vyloupit Chrám**), ale po několika letech bude zlomen, a to ani hněvem ani bojem. (**Byl zavražděn Héliodórem v r.175 př. n. l.**)
- 21 Na jeho místo povstane Opovrženýhodný (**Antiochos IV.**). Královská důstojnost mu nebude udělena, nýbrž nerušeně přitáhne a úskočně se zmocní království... (**Nebyl legitimní král, to byl syn Seleuka IV. Antiochos a po něm jeho bratr Démétrios I. Sótér.**)
- 22 Jako povodní budou před ním odplaveny a zlomeny paže protivníků, právě tak i vůdce smlouvy. (**Antiochos sesadil jeruzalémského velekněze Oniada III.**)
- 23 S těmi, kteří se s ním spojí, bude jednat lstivě. (**Na místo velekněze dosadil jeho bratra Jásona, toho nahradil intrikánem Menelaem v r. 171 př. n. l.**)
- 30 Přitáhne na něj loďstvo Kitejců a bude zkušěn. Opět bude sptit a jednat proti svaté smlouvě. Obrátí se a přikloní k těm, kdo opustili svatou smlouvu. (**Antiochos zaútočil na Ptolemaia VI., ten však byl spojencem Římanů, kteří mu s Antiochem pomohli. Přidal se na stranu helénizovaných Židů proti ortod.**)
- 31 Jeho paže se napřáhnou a znesvěťí svatyni i pevnost, vymytí každodenní oběť a dají tam ohyzdnou modlu pustošitele. (**Antiochos po návratu z Egypta zakázal ortodox. judaismus. Jer. Chrám zasvětil Diovi.**)

Helénizovaní Židé

- 1. Makabejská 1, 11 V oněch dnech vzešli z Izraele svévolníci a svedli mnohé. Říkali: „Pojďme a uzavřeme smlouvu s okolními pohany; vždyť v té době, co jsme se jich stranili, potkalo nás jen mnoho zlého.“
- 14 Vystavěli v Jeruzalémě stadion podle vzoru pohanů
- 15 a odstranili znamení své obřízky. Odpadli od svaté smlouvy a spřáhli se s pohany, propůjčili se k páchání zla.

Makabejci - ortodoxní Židé, kteří bojovali proti helénizátorovi Antiochovi IV. a helénizovaným Židům

- 1. Makabejská 2, 1 V těch dnech povstal Matitjáš, syn Jóchanana, syna Šimeónova. Byl knězem ze synů Jójaríbových z Jeruzaléma, ale bydlel v Módeínu.
- 23 Když domluvil, předstoupil jeden židovský muž před očima všech, aby obětoval na oltáři v Módeínu podle králova nařízení.
- 24 Když to Matitjáš uviděl, rozhorlil se do hloubi duše a zachvácen spravedlivým hněvem vrhl se na něho a u oltáře ho zabil.
- 41 Toho dne rozhodli: „Proti každému, kdo proti nám začne válku, budeme bojovat i v den sobotní! Nedáme se pobít, abychom jako naši bratří zemřeli v úkrytech.“
- 42 Tehdy se k nim přidala skupina chasídů, statečných bohatýrů v Izraeli, věrně oddaných Zákonu.
- Podle knih Makabejských povstali Matitjáš z rodu Hasmonejců a jeho synové proti útlaku krále Antiocha IV., který chtěl Židy v Judeji helénizovat a zakazoval svými nařízeními židovské praktiky jako obřízku. Po otci převzal velení syn Juda, kterému se začalo říkat Makabejský (Jehuda ha-Makabi, Juda „Kladivo“). 165 př. n. l. Juda dobyl a znovu vysvětil židovský Chrám. Makabejci však po vysvěcení Chrámu museli bojovat dál. Juda padl a následovali ho jeho bratři, kteří se bojem i intrikami snažili získat co největší samostatnost na Seleukovských králích, kteří bojovali o trůn s různými uzurpátory a příbuznými. Až Šimon založil samostatnou dynastii Hasmonejců.

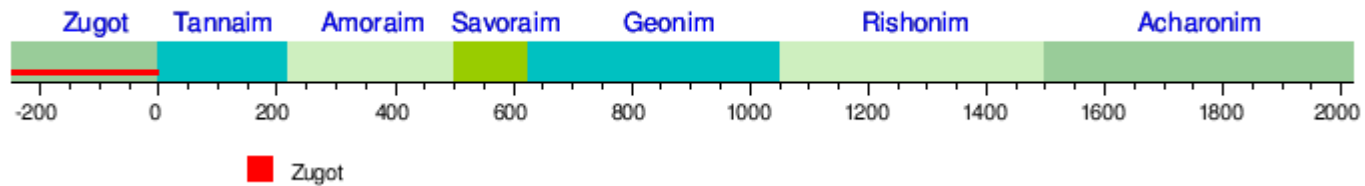

chanuka - 25. kislevu

Podle tradice se stal zázrak s olejem, který je zaznamenán v Talmudu (Gemara, traktát Šabat 21). Makabejci po dobytí Chrámu našli jen jednu krabičku s posvátným olejem, který měl v menoře vydržet na jeden den, on však vydržel osm dní, což byla doba, která stačila na to, aby si vyrobili nový olej do menory, proto se osm dní zapaluje na chanuku devítiramenný svícen chanukija jako připomínka tohoto zázraku. Devátá (prostřední) svíce je šámes (sluha), od kterého se zapaluje. Každý den jedno z osmi světél. Zvykem je jíst něco smaženého na oleji jako připomínku zázraku, př. bramboráky latkes. Dávají se dárky a děti hrají hru o peníze s káčou drejdl.

- Tito učitelé z farizeů dostali jméno „Zugot“ („páry“), protože podle tradice byli dva vždy ve stejnou dobu v čele sanhedrinu (nejvyšší soud a parlament v jednom, nejvyš. nábožen. autorita v judaismu, shromáždění, rada). Sanhedrin se skládal ze 71 členů, konkrétně ze 69 starších, předsedy (nasi) a místopředsedy (av bejt din). Jeden z uvedených dvojice byl nasi a druhý av bejt din. Jejich učení uchovává dle tradice talmudický traktát Pirkej avot. Velekněz naopak býval saducej, zatímco v čele sanhedrinu byli farizeové.
  - Jose ben Joezer a Jose ben Jochanan (během mak. povstání)
  - Jošua ben Perachjáš a Nittaj z Arbely (za J. Hyrkána)
  - Juda ben Tabbaj and Šimon ben Šetach (za Alexandra Jannaje a Salome Alexandry)
  - Šmaja a Avtaljon (v čase Hyrkána II.)
  - Hilel Starší a Šammaj (za Heroda Velikého) - Hilel i Šamaj jsou historické osoby!
  - Talmud: Pirkej Avot (Výroky otců):
  - 1/12 Hilel a Šamaj přijali od předešlých a učivali -- Hilel: Budiž jedním z učedníků Aharonových, miluj pokoj a následuj ho, miluj také i *všechna* stvoření a přibližuj je k Zákonu. 1/15 Šamaj učil: Učiň si Zákon trvalým zaměstnáním, málo mluv a o to více konej a přijímej každého přívětivou tváří.
- <http://www.chewra.com/keshetnew/kweb/kategorie.aspx?kid=135>

Apokryfy

- Východní církve
- Anaginoskomena
- Kniha Júdit
- Kniha Tóbijáš
- Kniha Báruch
- Sírachovec
- Kniha Moudrosti
- 1. kniha Makabejská
- 2. kniha Makabejská
- 3. kniha Makabejská
- řecké části knihy Daniel
- řecké části knihy Ester
- 3. kniha Ezdrášova
- Žalm 151
- Kniha Jubilejí (pouze etiopská církev)
- První Henoch (pouze etiopská církev)
- Katolíci
- deuterokanonické spisy
- Kniha Júdit
- Kniha Tóbijáš
- Kniha Báruch
- Sírachovec
- Kniha Moudrosti
- 1. kniha Makabejská
- 2. kniha Makabejská
- řecké části knihy Daniel
- řecké části knihy Ester

Saduceové a farizeové

- „Izraelské náboženství“ mělo své centrum od výstavby prvního chrámu v Jeruzalémě. Kněží vedli obětní službu. Kněžství bylo úzce spjato s monarchií, kdy **velekněz pomazával krále**. Kněžství zároveň získalo svou legitimitu a podporu od krále, který Izraelce vedl jménem Boha. Proroci stáli mimo tuto zavedenou strukturu a jednali jako morální kritici.
- Obnovení židovské monarchie Peršané nepředpokládali, takže **kněží byli jedinými vůdci**. Objevila se strana Saduceů, jejich postavení však nezůstalo nesporné. Další skupiny následovaly, včetně předchůdců farizeů, kteří se stali písaři a mudrci. Tito se stali všeobecně uznávanými odborníky ve výkladu Tóry. Tito mudrci - později přezdívaní rabíni - vyvinuli ústní tradici, která byla zaznamenána v Talmudu skládajícím se z Mišny a Gemary ve 3. st. n. l. jako komentář k Tóře písemné.
- **Saduceové patřili k předním a bohatým Židům**, kteří usilovali být vždy v dobrém vztahu s vládoucí třídou. Měli vliv na fungování jeruzalémského chrámu a na jmenování velekněží. **Mnoho velekněží bylo Saduceji**. Měli také velký vliv na židovské velké shromáždění (sanhedrin). Největšími soupeři Saduceů byli farizeové, kteří byli převážně členy střední třídy. Často jsou Saduceové popisováni jako konzervativní a farizeové jako pokročilejší. **Saduceové uznávali jedině psanou Tóru a odmítali Ústní Tóru, proroky, spisy**. Proto na rozdíl od farizeů a většiny Židů té doby odmítli víru v anděly a demony, stejně jako víru v život po smrti: **nevěřili v nesmrtelnost duše, ani ve fyzické vzkříšení na konci světa**. Za římské okupaci Judeje se snažili mít co nejlepší kontakt s Římany aby chránil jejich sociálních výsady. Když byl Jeruzalémský chrám, zničen, Saduceové ztratili moc a rychle zmizeli z historie.
- z řec. Φαρισαιοι farisajos, hebrejsky - peruším, oddělení
- Vznik z anti-helénistického židovského hnutí chasidim (“zbožní”), které vzniklo během vlády Antiocha IV. (175 - 164 př.n.l.), objevily se různé židovské skupiny.
- Farizeové byli proti vládoucí dynastii Hasmonejců a odmítli přísahat i věrnost králi Herodovi Velikému. Byli podporováni královnou Salome Alexandrou. Po její smrti vypukla občanská válka mezi dvěma jejími syny, která vedla roku 63 př. n.l. k římskému dobytí a ztrátě nezávislosti Judeje.
- Domnívali se, že Tóra byla předána Mojžíšovi dvěma způsoby: nejen v písemné formě, ale také v ústní (tradice). Farizeové zdůraznili absolutní poslušnost Tóře, ale kritizovali příliš doslovnou interpretaci textů Tóry saduceji a esejci. Pečlivě dodržovali rituální pravidla a čistotu. Často to byli vykladači zákona a učitelé. Zasedali v Sanhedrinu, kde oponovali saduceům.
- Cílem farizeů bylo překonat chrám tím, že každodenní život posvětili dodržováním halachy. Halacha je sbírka zákonů odvozených z písem, což vyústilo v oddanost studiu a diskusi, stejně jako její aplikaci v životě.
- Dalším klíčovým bodem rabínské doktríny se stala sociální spravedlnost, jednota všech lidí a očekávání spásy izraelského lidu a všech lidských bytostí. Očekávali založení království Božího na zemi a příchod Mesiáše.

Farizeové a saduceové

- Tradičně byl hlavou židovského náboženství král a po konci království velekněz. V období druhého Chrámu se zformoval **sanhedrin** o 71 členech (shromáždění, rada senát, soud), který se stal nejvyšší světskou i náboženskou autoritou v zemi. V sanhedrinu zasedali **saduceové a farizeové**. Obě tyto skupiny různě vykládaly Tóru a sanhedrin měl dávat závazné stanovisko k věroučným otázkám. **Esejci** Chrám odmítli a odstěhovali se na poušť. Později vznikli křesťané, kteří neuznávali výklad náboženských autorit judaismu, proto se v evangeliích farizeové s Ježíšem často přou o to, co je správné.
- Marek 2, 24 Farizeové mu řekli: „Jak to, že dělají v sobotu, co se nesmí!“
- Marek 7, 5 Farizeové a zákonníci se ho zeptali: „Proč se tvoji učedníci neřídí podle tradice otců a jedí znesvěcujícíma rukama?“
- Marek 10, 2 Tu přišli farizeové a zkoušeli ho: ptali se ho, je-li muži dovoleno propustit manželku.
- Marek 12, 18 Přišli k němu saduceové, kteří říkají, že není vzkříšení, a ptali se ho:
- Skutky apoštolů 23, 8 Saduceové totiž říkají, že není zmrtvýchvstání a že nejsou andělé a duchové, kdežto farizeové vyznávají obojí.

Esejci

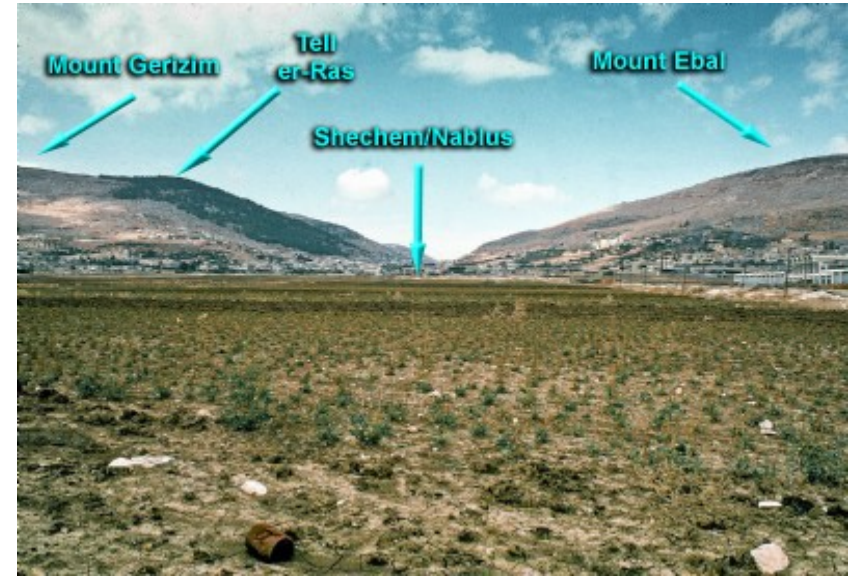

- Dobrý text o esejcích, Kumránu a svitcích od Mrtvého moře na internetu je zde: <http://www.david-zbiral.cz/Kumran.htm>

Samaritáni

Vlevo nahoře: Samaritáni stále oběťují pesachového beránka na své svaté hoře Gerizím.

Vlevo dole: Obřad se svitkem Tóry.

Vpravo: Náblius, biblický Šekem, kde Samaritáni žijí. Gerizim považována za svatou podle těchto veršů: Dt 11:29 Neuznávají, že Židé jsou Božím lidem.

Pro Židy jsou smíšeného nečistého původu.